

**АРХИТЕКТ НИКОЛА ИВАНОВ ЛАЗАРОВ: ПРЕВЪПЛАЩЕНИЯ НА ЦЪРКОВНИЯ И
ЗАПАДНОЕВРОПЕЙСКИ КЛАСИЦИЗЪМ В СТРОИТЕЛНИЯ ОБЛИК НА
ВЪЗКРЪСВАЩА СТАРА ЗАГОРА.**

Нейчо Кънев

Стара Загора, 6000, България

**ARCHITECT NIKOLA IVANOV LAZAROV: REINCARNATIONS OF THE
ECCLESIASTICAL AND WESTERN EUROPEAN CLASSICISM IN THE
CONSTRUCTION OF THE RESURRECTION APPEARANCE STARA ZAGORA.**

Neycho Kanev

Stara Zagora, 6000, Bulgaria

ABSTRACT

Historical Evidence for the recovery of Stara Zagora after 5 October 1879 and lead us to a series of personalities among which is the capital architect Nikola Ivanov Lazarov.

His connections with the city date from the late 19th century when the first metropolitan of Stara Zagora Metodii Kusev assigned to him preparing the monument of Mount Buzludzha not due to lack funds.

His presence in creation of architectural appearance lovely find in the personifications of the complex at the temple "St. Trinity" and "Old theater" which carry messages to the number of generations. They are true masterpieces of Orthodox and western European architect classicism.

Keywords: architect Nikola Lazarov, 5th of October, in the presence Bulgarian architecture, ecclesiastical and western European architectural classicism.

5-и октомври, празникът на Стара Загора, предизвиква съзнанието с проявите на привързаност към бащините огнища и преклонението пред строителният подвиг на няколко поколения. Те възстановяват града и по този начин го превръщат от несравним паметник на жертвеността, показана от старозагорци през 1877 г., в уютен дом – символ на възкресението, възобновлението и мадернизма.

Само една бързо въртяща се филмова лента може да посочи отделните периоди от въздигането на Стара Загора след 1879 г. Такъв нарочен документ не съществува и, ако донякъде е създаден чрез старите снимки, той само отчасти оформя нашата представа за облика на селището. Това е силен довод отново да се обърнем към историческите свидетелства и в случая да потърсим приносът на един изявен архитект, който основателно може да се причисли към народните будители. Докато в съзнанието се оформят неговите заслуги към Стара Загора, е още по-наложително да припомним онова, което знаем за живота и дейността на архитект Никола Иванов Лазаров.

От окъдните животописни сведения може да се узнае, че бъдещият майстор на строителните форми, е роден в Карлово на 1-и април 1870 г. и след един напрегнат, но осмислен живот, почива на 14-и юни 1942 г. в София. Получава образованието си по архитектура в Париж /1893 г./ през следващите три години работи като княжески архитект. През 1897 г. открива първото частно архитектурно бюро в България. Тази стъпка му позволява да разгъне творческия си талант. Довършва и обзавежда сградата на Военния клуб в София. Участва в изграждането на дворците в "Евксивград" и резиденцията "Врана". По-късно спечелва конкурса за сградата на Съдебната палата в столицата, Варненския драматичен театър, Търговската гимназия във Варна. Сътрудничи при изготвянето на плана на Ректората /София/ и Софийската окръжна палата. Заедно със скулптора Арнолдо Дзоки работи по оформянето на Паметника на освободителите в София и Русе. Член е на

организационния комитет по въздигането на паметниците и Мавзолея в Плевен. Проектира над 60 жилищни сгради. /Аврамов, Ив. 1979: № 9/

Дори тези кратки сведения,напомнящи донякъде на Плутарховите животоописания,обрисуват един неспокоен дух и високо уважаван майстор. Това убеждение нараства още повече когато се опитваме по-отблизо да вникнем в същността на творческите му виждания въплътени в няколко строителни творения в Стара Загора.

Незримата му връзка с нашия град датира още през далечната 1897 година. В почти необезпокоявания документален поток ,създаден от първия старозагорски митрополит Методий Кусев и оглавявания от него Благотворителен комитет “Свети Йоан Милостивий”, изследователят може да открие преписката и архитектурните проекти на Никола Лазаров / ТДДА. Стара Загора. Ф. 78 к : а.е. 50 /

Народолюбивите стремления на Митрополита довеждат до предназначенията на една програма,основаваща се на духовните и социалните пориви, както и на гражданската обособеност за просветно и културно въздигане. Началното ѝ проявление трябва да бъде залесяването на Старозагорското “Аязмо” и възраждането на Бузлуджанската гора..Личната му митология за Бузлуджанските събития, свързани с героичния поход на Хаджидимитровата чета през 1868 г. се превръща в широко обществено начинание. /Кънев, Н. 1991: 7-20/ По повод предстоящото честване на 30-годишнината от историческия подвиг на четата една от посоките за разпалване на патриотичната чувственост е всенародното дарителство за въздигането на паметник. За прославата на героите Митрополитът се обръща към духовно извисени българи. Поетът и общественикът Константин Величков е поканен да изготви емблемите и надписите на паметника..Прочувствеността и възхвалата на Хаджидимитровата чета ,съчетани с въздигането на открояващ се паметник заедно с “молилия” и “павилион” за почивка, вдъхва увереност на Методий Кусев,че тук “Ще прихоят поклонници, било за подготвяне на патриотични чувства, било по здравословни причини”. С тази отговорна задача може да се справи архитект Лазаров. Уверен в неговите способности и възвишеност , Митрополитът в скоро време е удовлетворен от архитектурните му проекти. Те остават само свидетелства за дарителска добронамереност,тъй като поради липса на средства не са осъществени /Пак там /.

Подреждането на тези малкоизвестни данни, е нужната прелюдия към същностното му присъствие в сътворяването архитектурния облик на Стара Загора.

След еуфоричните тържества през 1902 г. , посветени на 25-годишнината от Освободителната Руско-турска война, сега през 1912 г., в навечерието на Беалканската война, градът отново се нуждае от въздигане и засилване на представата за гражданската жертвеност. Тя откроява заслугите на друг духовник , енорийският свещеник Георги Христов Клисаров, родом от Карлово. Неговите прозрения за създаването на своеобразен храм-паметник ,посветен на признателността и гражданския подвиг,откриваме във впечатляващата църковна сграда на “Света Троица” и единствена в града внушителна четиристенна камбанария към нея,както и в Мавзолея-костница , издигнат на съседното възвишение. Идеята на архитект Никола Лазаров за връзката между църковните и възпоминателните сгради се откроява в съзвучието на посланията,,които носи всяка от трите постройки..Тяхното въздействие е постигнато чрез визуалната връзка на мощната куполна камбанария ,като символ на непреклонния български дух и малкият мавзолей с луковиден “руски купол”,в който се покоят костите на загиналите в църквата и около нея..Така ,още веднъж,представата за безценните жертви на двата народа- руския и българския, е извисена и във връзката им с потомствения вариант на незатихващата идея за национално освобождение и обединение. Тяхвата свързаност е подчертана и в тържествата по освещаването на тези паметници през 1910 и 1912 г. / Кънев, Н. 19943: 133-164 /

Следва второто увековечаващо дело на архитект Лазаров в Стара Загора. Неговото разбиране за съвместимост на духовността със стопанския и политическия напредък на

града, довеждат до появата на внушителната театрална сграда. Тя е замислена и осъществена като съвкупност от няколко постройки с културно предназначение. Затова на документалните снимки се открояват силуетите на театъра и музея с библиотека. Впоследствие те са съединени и след няколко преустройства приемат облика на сегашния театър в Стара Загора.

Архитект Лазаров има щастливата участ да получи образованието си в Париж и да се запознае отблизо с най-модерните образци на западноевропейската архитектура и строителната класика. Неговите широки познания творчески са приложени и в Стара Загора. Той високо цени дейността на възложителя – Културно-просветното дружество “Театър” и се възхищава от неговата духовна народополезна дейност. Затова водещото му схващане е да се потърси блясъка на западните театрални сгради и чрез това внушение да се покаже, че дори един провинциален и все още изцяло невъзстановен град, може да се превърне в своеобразна “културна столица” на Южна България. Независимо от вътрешните и външните преустройства сградата, въздигната 1912-1914 г. и до днес напомня виенския барок, а в представите на старозагорци тя е истински дом на културата с широко предназначение и историческа стойност / Николов, Д. И съавтори. 1977: 44-45/

Така, във възкресението и израстването на новия град архитект Никола Лазаров има определени заслуги. Всяко от неговите творения е на мястото и предназначението си, като в Евклидова теорема. Необикновеното съединение на определена личност с духа на времето, в което са създадени сградите, спомага да се отправят незатихващи послания, които въздействат на сетивността повече от век. В подобни случаи, това често ни кара да преосмислим историческата памет и да отправим благодарност към съзидателите на града.

ЛИТЕРАТУРА :

1. АВРАМОВ, Ив.. Той беше голям майстор. Архитект Никола Лазаров. София, № 9, 1979.
2. КЪНЕВ, Н. Към летописа на Бузлуджанските частвания в памет на Хаджидимитровите четници /1868-1898 г./ В: Четатата на Хаджи Димитър и Стефан Караджа / библиографичен и библиографски справочник/. С., “Спектър”, 1991, с. 7-20.
3. КЪНЕВ, Н. Мемориални паметници в Стара Загора, посветени на Руско-турската освободителна война 1877-1878 г. - - В: Известия на музеите от Югоизточна България /ИМЮИБ/, т. 17. Стара Загора, 1994, с.133-164.
4. НИКОЛОВ Д. И съавтори. Културно-исторически забележителности на Стара Загора. С., 1977, с. 44-45.
5. Териториална дирекция “Държавни архиви” /ТДДА/. Стара Загора. Ф. 78 к., оп. 1, а.е. 50, лл. 10-115.